

RESTORATIIVISEN OIKEUDEN KEHITTÄMINEN VAKAVISSA RIKOKSISSA – ERITYISESTI VANKILAKONTEKSTISSA

Marjatta Kaurala

RESTORATIIVISEN OIKEUDEN KEHITTÄMINEN VAKAVISSA RIKOKSISSA – ERITYISESTI VANKILA- KONTEKSTISSA

Marjatta Kaurala

Selvitys on rahoitettu oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston päätöksellä rikosseuraamusalan tutkimukseen ja kehittämiseen osoitetusta määrärahasta.

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ

Raportteja 1/2012

© Kriminaalihuollon tukisäätiö 2012

www.krits.fi

ISBN 978-952-5929-11-9 (nid)

ISBN 978-952-5929-12-6 (pdf)

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
2 Mitä restoratiivinen oikeus on?	2
3 Sovittelutoiminta Suomessa	3
4 Sovittelu vakavissa rikoksissa	4
4.1. Vakavan rikoksen määrittelyä	4
4.2 Miksi sovittelua vakavissa rikoksissa?	4
4.3 Miksi sovittelua vasta vankilassa?	5
5 Restoratiivisen oikeuden toimintamuotoja vankilassa	5
5.1. Tutkimuksia vankien ja henkilökunnan asenteista	5
5.2 Strukturoidut ryhmätoiminnot vankilassa	7
5.2.1 Sygamore Tree Iso-Britannia	7
5.2.2 Rikoksenteijöiden ja uhrien kohtaamiset pitkissä tuomioissa Kanadassa	8
5.3 Rikoksenteijän ja uhrin välinen sovittelu vankilassa	9
5.3.1 Belgia	11
5.3.2 USA	12
5.3.3 Kanada	14
5.3.4 Norja	15
5.3.5 Sovitteluprosessi raiskaustapauksessa Espanjassa	16
5.4 Vankilan sisäisten ristiriitojen sovittelu	18
5.5. Restoratiivinen vankila	18
6 Sovittelutoiminnan haasteita vankilaympäristössä	19
7. Ehdotus Suomessa toteutettavasta mallista	20
8 Johtopäätöksiä	24
Lähteitä	27

1 Johdanto

Sovittelutoiminta koskee Suomessa rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi, kun otetaan huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Soviteltavaksi ei kuitenkaan saa ottaa alaikäiseen kohdistunutta rikosta, jos uhrilla rikoksen laadun tai ikänsä vuoksi on erityinen suojan tarve. (Laki rikosasiain ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005, 1 luku 2 §). Sovittelun piirissä on ollut pääasiassa omaisuus-, vahingonteko- ja pahoinpitelyrikoksia sekä pienehköjä riita-asioita.

Sovittelun laajentamista koskemaan vakavia rikoksia on pohdittu mm. oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välisissä keskusteluissa. Esillä on ollut malli, jossa sovitteluympäristönä olisi rangaistuslaitos, jossa rikokseen syylistynyt suorittaa tuomiotaan. Sovittelua haluavien sovitteluprosessi toteutettaisiin vankilan tiloissa, mutta sen järjestämisestä vastaisi tehtävään erikoistunut sosiaali- ja terveysalan järjestö ja sen ammattihenkilökunta. Sovittelukäytäntöjä on haettu eri Euroopan maista sekä Yhdysvalloista ja Kanadasta.

Selvityksessä esitellään sovittelun käytäntöjä vankilaympäristössä eri maissa. Vankien strukturoitua ryhmätoimintaa esitellään Isosta-Britanniasta ja Kanadasta. Näihin ryhmiin osallistuu myös muita vankeja kuin vakavan rikoksen tehneitä. Ryhmään osallistuminen saattaa madaltaa kynnystä rikoksentekijän ja uhrin väliseen sovitteluun. Rikoksentekijän ja uhrin välisestä sovittelusta vankilassa esimerkkeinä ovat Belgia, Kanada ja USA, joissa toimintaa on ollut jo pitkään ja se on varsin laajaa. Belgiassa toiminta lähtee enemmän rikoksentekijöiden aloitteesta, koska vankiloissa on restoratiivisen oikeuden toimijoita, USA:ssa aloite tulee aina uhrilta. Sovittelu vankilassa koskee lähes aina vakavia rikoksia: murhia, tappoja, tärkeitä raiskauksia, törkeitä pahoinpitelyitä jne.

Norjassa on sovittelutoimintaa useissa vankiloissa, mutta sovittelu kohdistuu pääasiassa erilaisiin konfliktitilanteisiin, joita vangeilla on perheidensä, naapureidensa tai viranomaisten kanssa. Sovittelua tehdään myös uhrien kanssa, mutta ei kuitenkaan vakavissa rikoksissa. Vakavissa rikoksissa tehdyissä sovittelun kokeiluissa ei eri syistä päästy monessakaan tapauksessa rikoksentekijän ja uhrin väliseen sovitteluprosessiin.

Restoratiivista oikeutta voidaan käyttää myös vankilan sisäisten konfliktien ratkaisuisissa, josta esitellään esimerkkinä Slovenia. Jos restoratiivisen oikeuden käytännöt ulotetaan vankilan kaikille tasoille, voidaan puhua restoratiivisesta vankilasta.

Restoratiivista oikeutta käytetään vankiloissa myös mm. Uudessa Seelannissa, Australiassa ja Etelä-Afrikassa. Myös esimerkiksi Isossa-Britanniassa restoratiivisen oikeuden erilaisia toimintoja (muitakin kuin ryhmätoimintoja) on ollut pitkään ja laajalti käytössä eri vankiloissa. Tämän selvityksen ajallisten resurssien puitteissa ei kuitenkaan ollut mahdollista paneutua tarkemmin näiden maiden käytäntöihin. Selvityksen tekemiseen on ollut käytettävissä kahden kuukauden työpanos, jonka rahoitus tuli Oikeusministeriön tutkimus- ja kehittämisrahoista.

Lähdeaineistona ovat restoratiivista oikeutta käsittelevät nettisivustot, artikkelit ja kirjallisuus sekä Lissabonin kansainvälisen restoratiivisen oikeuden konferenssin esitykset (20.–22.11.2011). Lisäksi on haastateltu asiantuntijoita.

Selvityksen lopussa esitetään ehdotus Suomessa toteutettavaksi sovittelun kokeilumalliksi.

2 Mitä restoratiivinen oikeus on?

Restoratiivinen oikeus tarkoittaa korjaavaa oikeutta tai se voi tarkoittaa myös osallistuvaa konfliktinratkaisua. Laajimman määritelmän mukaan restoratiivinen oikeus on rikosvahinkojen korjaamista ja sitä voidaan kutsua myös muutokseen pyrkiväksi oikeudeksi. Lähtökohtana on, että rikos on loukkaus toista ihmistä vastaan. (Iivari 2010, 23). Restoratiivinen oikeus pyrkii korjaamaan vahingot, joita rikoksesta on aiheutunut uhrille, yhteiskunnalle ja rikoksentekijälle. (Elonheimo 2002).

Asianosaiset kokoontuvat ulkopuolisen sovittelijan tai muun koollekutsujan avulla keskustelemaan rikoksesta, sen seurauksista ja mitä rikoksen johdosta tulisi tehdä. Perustavina arvoina ovat asianomaisten aktiivisuus, aineellisten ja henkisten vahinkojen korjaaminen ja tekijän vastuunoton mahdollistaminen. Prosessissa luodaan mahdollisuus avoimeen ja todenmukaiseen vuoropuheluun. Se on vapaaehtoinen, strukturoitu menetelmä, joka koskettaa rikosoikeutta, rikosprosessioikeutta ja sopimusoikeutta. Prosessi voi olla tärkeämpi kuin lopputulos. (Iivari 2010, 23).

Suurin osa restoratiiviseen oikeuteen pohjaavista ohjelmista toteutuu vankilan ulkopuolella. Restoratiiviseen oikeuteen pohjaavia ohjelmia käytetään kuitenkin myös vankiloissa eri puolilla maailmaa. Ohjelmia on toteutettu vankien ja rikosten uhrien, mutta myös rikosseuraamusalan henkilöstön aloitteesta. Useilla ohjelmilla on ollut kuntouttavia tavoitteita ja keskeistä on ollut erityisesti tekijöiden ja uhrien kohtaaminen, mutta myös tekijän ja uhrien perheiden ja laajemman yhteisön kohtaaminen. Osa ohjelmista on kohdistunut vakaviin rikoksiin. Ohjelmat voivat keskittyä myös vankien keskinäisten tai vangin ja vankilan henkilökunnan välisten ristiriitojen sovitteluun (Ness 2005). On myös ohjelmia, jotka mahdollistavat vankien ja heidän perheidensä tai laajempien yhteisöjen välisten ristiriitojen sovittelun tai vangin ja vankilan ulkopuolisten viranomaisten välisten ongelmien sovittelun (Liebmann 2011, Ness 2011).

Restoratiivinen oikeus edellyttää

1. Rikoksentekijä myöntää syyllisyytensä ja hyväksyy vastuun teoistaan sekä haluaa osallistua ohjelmaan
2. Rikoksen uhri haluaa omasta tahdostaan osallistua ohjelmaan
3. Koulutetut ohjaajat ovat käytettävissä (Restorative Justice in Canada 2011, 2).

Sovittelun periaatteita:

1. Sovittelijan neutraalisuus; hän ottaa huomioon molemmat osapuolet ja kohtelee heitä tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti.
2. Osallistuminen sovitteluun on vapaaehtoista molemmille osapuolille. Uhreja ei saa

- mitenkään painostaa osallistumiseen, jotta vältetään uudelleen traumatisoituminen. Mitään pakkoa ei saa käyttää myöskään rikoksentekijää kohtaan.
3. Molemmat osapuolet voivat keskeyttää sovittelun missä vaiheessa tahansa.
  4. Sovittelu on luottamuksellista. Yhteydenpito oikeuden kanssa on sallittua ainoastaan, jos molemmat osapuolet ovat siihen suostuvaisia. Vankilan on tietenkin tiedettävä sovittelusta. Vankilaan voidaan mennä uhrin kanssa vain vankilan johdon suostumuksella (mm. Mariën 2010).

3 Sovittelutoiminta Suomessa

Sovittelutoiminnalla Suomessa on jo pitkä historia: sovittelutoiminta alkoi 1983 Vantaalla Suomen Akatemian tutkimus- ja kehittämishankkeena ja oli 1990-luvun alkupuolella laajentunut jo yli sataan kuntaan. Laki rikosasiain ja eräiden riita-asioiden sovittelusta astui voimaan 1.1.2006 ja toiminta on sen jälkeen laajentunut koko maahan.

Sovittelutoiminta on rajattu Suomessa koskemaan rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi, kun otetaan huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Soviteltavaksi ei kuitenkaan saa ottaa alaikäiseen kohdistunutta rikosta, jos uhrilla rikoksen laadun tai ikänsä vuoksi on erityinen suojan tarve. (Laki rikosasiain ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005, 1 luku 2 §). Sovittelun piirissä on ollut omaisuus-, vahingonteko- ja pahoinpitelyrikoksia sekä pienehköjä riita-asioita.

Rikosasioiden sovittelu on maksutonta palvelua, jossa rikoksen osapuolet voivat käsitellä uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja ja sopia niiden hyvittämisestä puolueettoman sovittelijan välityksellä. Sovittelu perustuu vapaaehtoisuuteen.

Aloitteentekijänä sovittelulle voivat olla rikoksen tai riidan osapuolet, poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen. Alaikäisen kohdalla aloitteentekijänä voi olla lapsen tai nuoren huoltaja tai muu laillinen edustaja. Lähisuhde- ja perheväkivaltatapauksissa aloitteen voi tehdä vain poliisi- tai syyttäväviranomainen.

Sovittelussa rikoksen osapuolet voivat turvallisesti ja luottamuksellisesti kohdata toisensa, käsitellä rikoksesta uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja, pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi ja näin vaikuttaa itse asiansa lopputulokseen. Tavoitteena on saada molempia osapuolia tyydyttävä sopimus vahingonkorvauksesta tai muista sovintoon johtavista toimenpiteistä.

Sovittelutoiminnan johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Aluehallintovirastot vastaavat siitä, että sovittelua on saatavilla joka puolella Suomea. Käytännön sovittelusta vastaavat sovittelutoimistot, joissa koulutettu henkilöstö ohjaa sovittelua. Käytännön sovittelua tekevät pääasiassa vapaaehtoiset koulutetut. (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu).

Lain voimaantulon jälkeen vuonna 2006 sovitteluun tulleet tapausmäärät ovat kasvaneet selvästi. Kun vuonna 2006 sovittelussa oli 3 749 tapausta, oli määrä vuonna 2007 jo yli 10 000 tapausta. Vuonna 2010 sovitteluun tuli jo yli 12 300 tapausta. Suurin osa sovitteluista

liittyi rikosasioihin. Sovitteluun ohjatuista rikos- ja riita-asioista 46 % oli väkivaltarikoksia. Vahingontekoja oli 17 % ja varkausrikoksia 13 %. Sovittelu käynnistettiin 71 prosentissa kaikista vuonna 2010 sovittelukäsittelyyn tulleista rikoksista. Sovittelun piirissä käsitellyt teot kohdistuivat pääasiassa aikuisväestöön. Sovitteluun osallistuneista rikosten ja riita-asioiden tekijöiksi epäillyistä vajaat puolet (48 prosenttia) oli alle 21-vuotiaita. (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2010).

Sovitteluntarve koskee kuitenkin myös vakavampia rikoksia. Erityisen tärkeää olisi sovittelun kautta tarjota mahdollisuus rikoksen uhrille ja omaisille traumaattisen kokemuksen purkamista varten. Sama tarve voi koskea myös rikosentekijää, joka saattaa haluta sovittaa tekoaan suoraan uhrin tai hänen läheistensä kanssa. Toiminnan tulisi olla turvallista ja sen tulisi tapahtua alan ammatillisen asiantuntijan ohjauksessa.

Euroopan neuvoston ministerikomitean rikosasioiden sovittelua koskevan suosituksen mukaan sovittelua tulee tarjota halukkaille läpi rikosoikeusprosessin. (Mediation in Penal Matters).

4 Sovittelu vakavissa rikoksissa

4.1. Vakavan rikoksen määrittelyä

Aineistossa vakava rikos määritellään pääasiassa koskemaan törkeää pahoinpitelyä, raiskausta, murhaa ja tappoa sekä joissakin tapauksissa kuolemaan johtanutta liikenneonnettomuutta ja aseellista ryöstöä. Yhdysvalloissa sovittellaan myös kuolemaantuomittujen tekemiä rikoksia. Suurin osa vakavien rikosten sovitteluista tapahtuu vankilassa eikä sovittelu vaikuta tuomion pituuteen.

4.2 Miksi sovittelua vakavissa rikoksissa?

Teon traumatisoivat vaikutukset vakavissa rikoksissa voivat olla huomattavasti vaikeampia kuin lievemmissä rikoksissa ja sovitteluprosessin merkitys siksi myös suurempi. Uhrin ja rikosentekijän välinen sovitteluprosessi lieventää rikoksen ja sen seurausten vaikutuksia sekä uhrille että rikosentekijälle ja laittaa tekijän suoraan vastuuseen uhrille. Prosessi tarjoaa välittäjänä toimivan ammattihenkilön kautta uhreille turvallisen mahdollisuuden traumanpurkuun ja rikosentekijöille mahdollisuuden kohdata tekojensa seuraukset (www.justalternatives.org).

Minnesotan Yliopiston professori Mark S. Umbreit on lähes koko työuransa ajan puhunut sovittelun käytön puolesta vakavissa rikoksissa. Umbreitin mukaan kahdenkymmenen vuoden kokemus tuhansista tapauksista ja yli 42 empiiristä tutkimusta ovat selvästi osoittaneet, että tulokset ovat myönteisiä uhreille, rikosentekijöille, perheenjäsenille sekä laajemmille yhteisöille. Sovittelu on tehokkainta, kun seuraavat asiat täyttyvät:

- Menetelmä on uhria kunnioittava ja tarjoaa valinnanmahdollisuuksia
- Rikosentekijät kohdataan kunnioittavasti

- Kaikkien osapuolien vapaaehtoisuus
- Perheenjäsenten ja muiden tukihenkilöiden osanotto prosessissa, kuitenkin kunnioittaen uhrin ja tekijän tahtoa, mikäli he haluavat keskinäisen tapaamisen
- Osapuolten valmistelu
- Muunneltavuus; prosessi palvelee osapuolten erityisiä tarpeita ja kulttuurisia näkökohtia
- Vältetään kaavamaisista toimintaa; pienistä istunnoista laajoihin ryhmäistuntoihin (www.restorativejustice.org/leading/umbreit)

4.3 Miksi sovittelua vasta vankilassa?

Monissa vakavissa rikoksissa sovittelu ennen oikeudenkäyntiä tai heti oikeudenkäynnin jälkeen on liian aikaista. Tämä johtuu siitä, että rikoksen aiheuttamat traumat ovat tuoreita ja rikoksen aiheuttamat tunteet niin voimakkaita, ettei asioita ole mahdollista vielä käsitellä ja kohdata. On myös tilanteita, joissa uhrin voivat pelätä sovittelun vaikuttavan tuomioon, jos sovittelu aloitettaisiin ennen tuomiota. Yhtenä perusteena sovittelun tarjoamiselle vakavissa rikoksissa vankeusrangaistuksen suorittamisen aikana on se, että sovittelua on tärkeää tarjota rikosprosessin kaikissa vaiheissa. Jos osapuolet haluavat, sovittelua voidaan tehdä ennen oikeudenkäyntiä myös vakavissa rikoksissa. (Van Droogenbroeck 2010, 232). On myös mahdollista jatkaa vankilassa aloitettua sovittelua vapautumisen jälkeen.

5 Restoratiivisen oikeuden toimintamuotoja vankilassa

5.1. Tutkimuksia vankien ja henkilökunnan asenteista

Uhrin ja rikosentekijän välistä sovittelua vakavissa rikoksissa on monissa maissa edeltänyt tutkimus siitä, miten vangit ja vankiloiden henkilökunta suhtautuvat sovittelun mahdollisuuteen. Tutkimuksen kanssa samanaikaisesti tai jonkin aikaa myöhemmin on aloitettu kokeilu yhdessä tai useammassa vankilassa.

Esimerkiksi Belgiassa uhrin asema nousi esille ensimmäisen kerran vuonna 1996. Vuosina 1998-2000 tehtiin toimintatutkimus kuudessa Belgian vankilassa. Oikeusministeriö teki tutkimuksen yhteistyössä Leuvenin katolisen yliopiston ja Liégenin yliopiston kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä mahdollisuuksia, vaikeuksia ja riskejä restoratiivisen oikeuden tuominen vankeusjärjestelmään toisi sekä kokeilla erilaisia ohjelmia. (Mariën 2010, 226).

Myös Unkarissa¹ sovittelun kokeilu vankiloissa aloitettiin tutkimuksella. Mediation and Restorative Justice in the Prison Settings (MEREPS) -hanke on osa EU:n Criminal Justice -ohjelmaa vuosille 2009 - 2012. Unkarin lisäksi tutkimuksessa ovat mukana Englanti ja Saksa. (Barabas ja Windt 2011).

Hankkeeseen liittyen Unkarin Kriminologinen instituutti teki vuonna 2010 tutkimuksen kahdessa vankilassa vankien ja vankilan henkilökunnan asenteista sovittelua kohtaan. Toinen vankiloista oli nuorisovankila ja toisessa oli aikuisia vankeja. Useimmat aikuiset oli tuomittu omaisuusrikoksista ja he olivat perheellisiä. Suurin osa nuorista oli tuomittu väkivaltarikoksista, ja väkivalta kuului heidän konfliktien ratkaisutapoihinsa. 200 vankia vastasi kysymyslomakkeeseen ja sen lisäksi tehtiin 50 vankihaastattelua. Näillä haluttiin selvittää paitsi asenteita sovittelua kohtaan myös sitä, miten vangit ratkaisevat konflikteja. Henkilökunnalta kysyttiin myös miten he ratkaisevat vankilassa ilmeneviä ongelmia, kuten vankien keskinäisiä riitoja ja konflikteja vankien kanssa.

Tutkimuksen keskeisenä tuloksena oli, että aikuiset vangit olivat selvästi avoimempia sovittelun mahdollisuudelle uhrin kanssa kuin nuoret. Tutkimuksen mukaan vankiloiden henkilökunta voisi hyväksyä sovittelun käytön vankien välisissä konflikteissa, mutta ei vankien ja henkilökunnan välisissä konflikteissa.

Tutkimus herätti monia kysymyksiä:

- Miten valitaan sopivat tapaukset sovitteluun?
- Miten rikoksentekijät motivoidaan?
- Miten työskennellään uhrien kanssa?
- Toimiiko sovittelu nuorten kanssa käytännössä?
- Miten uhrin ja sovittelijat hyväksyvät toiminnan vankilassa?
- Lainsäädännölliset rajat?

Tutkimuksen jälkeen vuonna 2011 vankiloissa järjestettiin yhteensä kahdeksan keskusteluryhmää, joiden tarkoitus oli varmistaa vielä tutkimuksen tuloksia. Ryhmien jälkeen aloitettiin pilottiprojekti, jonka tavoitteena on kehittää sovittelun malli, jota voidaan käyttää Unkarin vankiloissa.

1

Unkarissa sovittelua voidaan käyttää rangaistuksissa, joista rangaistus on korkeintaan viisi vuotta vankeutta. Omaisuus- ja liikenne rikkomukset sekä henkilöitä vastaan tehdyt rikokset (pahoinpitelyt) ovat niitä, joissa sovittelua voidaan käyttää ennen tuomion täytäntöönpanoa. Sovittelua ei voida käyttää vakavissa rikoksissa, eikä myöskään tapauksissa, joissa on kyse organisoidusta rikollisuudesta tai jos rikos on toistunut. Tuomion täytäntöönpanon jälkeen sovittelua ei voida käyttää ollenkaan.

5.2 Strukturoidut ryhmätoiminnot vankilassa

Monien maiden vankiloissa järjestetään erilaisia restoratiiviseen oikeuteen pohjaavia ryhmätoimintoja. Ryhmiin osallistuminen voi madaltaa kynnystä aloittaa uhrin ja rikoksenteikijän välinen sovitteluprosessi. Ryhmiä voidaan muodostaa erilaisten aihepiirien ympärille:

- Ryhmät, joissa annetaan tietoa sovittelun mahdollisuuksista
- Ryhmät, joissa herätetään uhrیتietoisuutta ja empatiaa
- Ryhmät, joissa valmistellaan vankeja uhrien tapaamiseen
- Ryhmät, joihin osallistuu yksi tai useampia uhreja

Ryhmät voivat kokoontua kerran viikossa useiden viikkojen aikana. Joissakin tapauksissa ryhmä voi kokoontua vain kolme kertaa peräkkäisinä päivinä, jolloin useampien vankien on mahdollista osallistua. Uhri voi osallistua ryhmään yhdellä tapaamiskerralla tai ryhmä muodostetaan siten, että siinä on yhtä monta rikoksenteikijää kuin uhriakin. Uhrit eivät ole kummassakaan tapauksessa ryhmään osallistuvien vankien tekemien rikosten uhreja, mutta yhdistävänä tekijänä voi olla samantyyppinen rikos, jonka tekijät ovat tehneet ja jonka uhreja uhrit ovat olleet.

Ryhmät voivat olla avoinna kaikille vangeille tai ne voivat olla suunnattu vain vakavan rikoksen tehneille. Ryhmätoimintoihin voidaan liittää korvausjärjestelmä, jossa osa vankien työstään saamasta korvauksesta tilitetään rahastolle, joka välittää korvauksia uhreille. Esimerkiksi Belgiassa, jossa korvausjärjestelmä toimii kaikissa vankiloissa, puolet korvauksista voidaan maksaa tällä tavoin ja vangit itse maksavat puolet. (Liebmann 2011).

Uhrin tai uhrien osallistuminen ryhmiin mahdollistaa vankien ja uhrien välisen vuoropuhelun. Kokemusten mukaan uhrin kohtaamisella on merkittävä vaikutus vangin asenteiden ja käyttäytymisen muuttumisessa ja vastuun ottamiselle teoistaan (Van Ness 2011). Myös uhrit kokevat usein hyötyneensä ryhmiin osallistumisesta. Ryhmät tarjoavat turvallisen ympäristön kertoa rikoksen aiheuttamista vaikutuksista. (Liebmann 2007, 215).

Esimerkkinä ryhmätoiminnoista on Prison Fellowshipin toiminta Isossa-Britanniassa. Näissä ryhmissä rikoksen uhri osallistuu yhdelle tapaamiskerralle. Prison Fellowship on uskonnollistaustainen järjestö, joka toimii 27:ssä maassa. Toisena esimerkkinä on Kanada, jossa ryhmät muodostuvat yhtä monesta rikoksenteikijästä kuin uhristakin.

5.2.1 Sycamore Tree Iso-Britannia

Sycamore Tree on Prison Fellowshipin kuuden tapaamiskerran ja 15 tunnin strukturoitu ohjelma ryhmille, joissa on korkeintaan 20 vankia. Ohjelman tavoitteena on herättää vangin tietoisuutta siitä, mitä rikos on aiheuttanut uhreille ja kertoa restoratiivisen oikeuden periaatteista ja menetelmistä. Ohjelmassa käydään läpi rikoksen vaikutuksia uhreille, rikoksenteikijöille ja laajemmille yhteisöille sekä keskustellaan siitä, mitä vastuunotto omista

teoista voisi tarkoittaa. (Sycamore Tree).

Tavoitteena on

- ymmärtää rikollisen käyttäytymisen vaikutuksia ja vastuukysymyksiä
- ymmärtää uhrille rikoksesta aiheutuneita vahinkoja
- saada tietoa restoratiivisen oikeuden prosessista ja siitä, miten uhrin, rikoksenteikijät ja laajempi yhteisö voivat siihen osallistua
- suunnitella toimia, miten rikollista käyttäytymistä voidaan vähentää vankilassaolon aikana (Feasey & Williams 2009, 3).

Ryhmätapaamisissa käytetään erilaisia menetelmiä: ryhmäkeskusteluja, ohjaajan esitelmiä, DVD-esityksiä, draamaa ja henkilökohtaista opiskelua. Yhdelle kokoontumiskerralle osallistuu rikoksen uhri, joka kertoo, mitä rikos on hänen elämässään aiheuttanut. Uhri ei ole kenenkään ohjelmaan osallistuvan rikoksenteikijän uhri. Vangeilla on mahdollisuus viimeisessä tapaamisessa tehdä symbolinen korvaus – ottaa ensimmäinen askel hyvityksen suuntaan, esimerkiksi kirjoittamalla kirjeitä, runoja tai tekemällä käsitöitä tai piirtämällä.

Jokaisessa Sycamore Treen ryhmässä toimintaa ohjaa koulutettu ohjaaja ja mukana voi olla useita pienryhmäohjaajia, joita Prison Fellowshipin alueelliset koordinaattorit tukevat. Ohjaajat ovat vapaaehtoisia, joita rekrytoidaan mm. nettisivustojen kautta. (Sycamore Tree). Yleensä vapaaehtoiset ohjaajat ovat itse olleet rikosten uhreja (Liebmann 2007, 209).

Sycamore Tree -ohjelma toimii yli 30 vankilassa ja nuorten rikoksenteikijöiden laitoksissa Englannissa ja Walesissa ja ohjelmaan osallistuu vuosittain noin 2 000 rikoksenteikijää. Ohjelma on alkanut vuonna 1998 ja siinä on ollut kaikkiaan 15 000 osallistujaa (1000th Sycamore Tree – Restorative Justice programme changes prisoner's lives).

Sycamore Tree on akkreditoitu ohjelma (Open College Network). Ohjelman rahoitusta saadaan eri lähteistä. Yksi keskeinen rahoittaja on kirkko (Van Nessin haastattelu 20.10.2011).

Ohjelmaa on tutkittu Sheffield Hallamin Yliopiston tutkimuskeskuksessa. Tutkimukseen osallistui 2 000 ohjelmassa mukana ollutta vankia. Vuodelta 2005 olevan raportin mukaan ohjelmalla on ollut haluttu vaikutus osallistujiin ja se on vähentänyt niitä asenteita, joiden tiedetään johtavan rikolliseen käyttäytymiseen. (Sycamore Tree).

Vuonna 2009 tehtiin samassa yliopistossa toinen laaja selvitys, johon osallistui 5 000 vankia. Simon Feaseyn ja Patrick Williamsin tutkimuksessa todetaan, että Sycamore Treen ohjelmalla on ollut positiivinen vaikutus osallistujien asenteisiin. Suurimmat muutokset ilmenivät lisääntyneessä empatiassa uhreja kohtaan ja alentuneena kiinnostuksena uusintarikoksia kohtaan. Muutoksia oli havaittavissa kaikissa tutkituissa ryhmissä, riippumatta osallistujan sukupuolesta tai iästä. (Feasey & Williams 2009, 4-5 ja 18-19).

5.2.2 Rikoksenteikijöiden ja uhrien kohtaamiset pitkissä tuomioissa Kanadassa

Restoratiivinen oikeuskeskus (Restorative Justice Center) Montrealissa on toteuttanut ohjelmaa uhrien ja rikoksenteikijöiden tapaamisista pitkien tuomioiden aikana. Ohjelma on ryhmämuotoinen. Uhrin ja rikoksenteikijän tapaaminen kestää viikottain kuuden tai seitsemän viikon ajan. Rikoksenteikijöitä ja uhreja on yhtä monta. Uhrin eivät ole tekijöiden tekemien rikosten

uhreja vaan ketä tahansa uhreja. Tavoitteena on koota ryhmät samantyyppisten rikosten tekijöistä ja uhreista. Tapaamisissa on lisäksi kaksi edustajaa sekä uhrien että rikosentekijöiden taustayhteisöistä ja kaksi ohjaajaa. Jos kyseessä on inestitapaus, ohjaajat ovat eri sukupuolta. Tapaamiset ovat kestäneet kolme tuntia kerrallaan ja ne on pidetty yleensä vankilassa. (De Villette 2006).

Ohjelmaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista, eikä siihen osallistumista kirjata vangin asiakirjoihin. Ryhmät ovat olleet ehdottoman luottamuksellisia. Rikosentekijöiden on oltava tietoisia aiheuttamistaan vahingoista ja kykeneviä vastuunottoon. Ennen varsinaisten istuntojen alkamista pidetään yksilöllisiä valmistelevia haastatteluja sekä uhreille että tekijöille. Istuntojen tavoitteena on jakaa kokemuksia turvallisessa ympäristössä.

Ensimmäisessä tapaamisessa puheenvuorot jaetaan sen mukaan, kuka on halunnut puhua (kiertävä kynä merkinä siitä, kuka puhuu). Toisessa tapaamisessa puhutaan rikoksen vaikutuksista ja yhdessä työskentelystä toipumisen hyväksi. Kolmannella viikolla työskennellään peilien avulla (ehjä ja rikkinäinen peili). Peilien avulla pohditaan sitä, millainen minä olen ja miten muut näkevät minut. Viimeisessä tapaamisessa on loppuseremonia, jossa kynttilät kuvaavat rikosta ja toipumista siitä. Lopuksi osallistujille kerrotaan mahdollisuudesta rikosentekijän ja uhrin väliseen sovitteluun.

Mitä osapuolet ovat hyötäneet ohjelmasta? Uhrin ovat voineet jakaa kokemuksiaan, kärsimystään ja kipuaan ja päästä eteenpäin. He ovat kuulleet tekijöiden kertomuksia ja rikosentekijät ovat demystifioitu. Rikosentekijät ovat käsitelleet tekemäänsä rikosta, kuulleet uhrien kertomuksia ja rikosten vaikutuksia heidän elämäänsä. (De Villette 2006).

Kanadassa on myös mahdollisuus siihen, että uhri voi valita tapaamisen jonkun samantyyppisen rikoksen tehneen henkilön kanssa. Tapaamiset ovat osoittautuneet hyödyllisiksi monille uhreille, jotka haluavat osallistua restoratiivisen oikeuden piiriin kuuluviin tapaamisiin, mutta eivät jostain syystä halua tavata sitä rikosentekijää, joka teki heitä kohtaan rikoksen. (Restorative Justice in Canada 2011).

Myös rikosentekijät voivat tavata samantyyppisen rikoksen uhrin. Tämä auttaa niitä rikosentekijöitä, jotka haluavat ohjelmaan mukaan, mutta joiden uhrin eivät halua tavata heitä. Tämäntyyppinen tapaaminen saattaa valmistella uhreja ja rikosentekijöitä varsinaiseen sovittelutapaamiseen tulevaisuudessa. (Restorative Justice in Canada 2011).

5.3 Rikosentekijän ja uhrin välinen sovittelu vankilassa

Sovittelu vankilassa on usein sovittelua vakavissa rikoksissa, joilla tarkoitetaan yleensä tappoa, murhaa, törkeää pahoinpitelyä, törkeää raiskausta ja aseellista ryöstöä. Vakavissa rikoksissa sovittelu on psykososiaalinen traumanpurkuprosessi, jossa tapahtunutta voidaan käsitellä turvallisissa olosuhteissa puolueettoman koulutetun sovittelijan/välittäjän välityksellä. Sovittelu tapahtuu yleensä vuosien kuluttua rikoksen tapahtumisesta. Rikoksesta on kulunut aikaa keskimäärin 4-6 vuotta. Sovitteluprosessi itsessään voi kestää kuukausia, jopa 9 kk ennen mahdollista uhrin ja rikosentekijän välistä tapaamista.

Sovitteluprosessin aikana välittäjä tapaa kumpaakin osapuolta ja voi välittää kirjeitä, videoita tms. Kumpikin osapuoli voi keskeyttää prosessin missä vaiheessa tahansa. Vain osa

sovitteluun tulleista tapauksista johtaa uhrin ja rikoksenteikijän väliseen tapaamiseen.

Uhrin ja rikoksenteikijän välisessä tapaamisessa uhrin voivat kertoa siitä, mitä rikos on aiheuttanut heille ja heidän läheisilleen. Rikoksenteikijä voi antaa vastauksia kysymyksiin, pyytää anteeksi ja hyvittää tekoaan. Prosessissa voi olla mukana uhrin omaisia, jolloin välittäjä voi tavata erikseen eri henkilöitä ja järjestää tarvittaessa yhteisistuntoja erilaisissa kokoonpanoissa. Prosessissa voi olla mukana myös vankilan henkilökuntaa, lähinnä psykologeja, aloitteentekijöinä tai tapaamisen järjestelijöinä.

Miksi rikoksenteikijä ja uhri haluaisivat osallistua sovitteluprosessiin?

Uhrin näkökanta:

Uhreilla on paljon kysymyksiä rikoksesta, erityisesti kun kyseessä on murha tai tappo, jossa uhrin ovat kuolleen henkilön sukulaisia. Uhrin haluavat puhua mm. seuraavista asioista:

- Yksityiskohdat rikoksenteon yhteydessä (Mihin auto oli parkkeerattu? Missä on uhrin toinen kenkä? Miksi huoneen avain oli toisella puolella ovea? Mihin tarkkaan ottaen heitit ruumiin joessa?).
- Miksi rikos tapahtui? Pelkkä kysymyksen esittäminen voi olla tärkeämpää kuin vastauksen saaminen, koska välttämättä oikeaa vastausta ei ole olemassa. Uhrille on ehkä tärkeää vain tietää, miten tekijä reagoi kysymyksiin. Uhrin haluavat myös usein tietää, ajatteleeko tekijä vielä tekoaan.
- Joskus uhrin haluavat kertoa, miten teko on vaikuttanut heidän elämäänsä. Voi olla tärkeää saada ilmaista tunteitaan; kipua, vihaa, surua jotta voisi selviytyä niistä.
- Uhrin haluavat toisinaan saada myös tietoa tekijöiden olosuhteista vankilassa.
- Rahallinen korvaus on näissä tapauksissa harvoin sovittelun keskeisin aihe. (Van Droogenbroeck 2010, 233).

Rikoksenteikijän näkökulmasta:

- Rikoksenteikijä haluaa mahdollisesti selittää tekoaan.
- Usein tekijät haluavat pyytää anteeksi uhreilta aiheuttamaansa vahinkoa. Usein he olisivat halunneet jo aiemmin kirjoittaa kirjeen uhrille, mutta heillä ei ole ollut rohkeutta tehdä sitä.
- Joskus tekijät haluaisivat hyvittää tekoaan uhreille jollakin tavalla.
- Tekijä ja uhri, jotka tuntevat toisensa tai ovat sukua keskenään, haluavat palauttaa keskinäisen yhteyden.
- Joskus he haluavat sopia käytännön asioista. (Van Droogenbroeck 2010, 234).

Seuraavassa esitellään uhrin ja rikoksenteikijän välistä sovittelua Belgiassa, USA:ssa ja Kanadassa. Belgiassa toiminta on ollut systemaattisinta ja laajimmalle levinnyttä yksittäisen maan sisällä. Belgiassa toiminta aloitetaan usein vangin aloitteesta, kun taas Yhdysvalloissa aloite tulee aina uhrilta ja toiminta on siten hyvin uhrilähtöistä. Norja on esimerkkinä maasta, jossa uhrin ja rikoksenteikijän väliset sovittelun kokeilut vakavissa rikoksissa eivät johtanut toiminnan laajentumiseen vaan toiminta suunnattiin muuhun sovittelutoimintaan. Espanjasta

esitellään yksittäisen raiskaustapauksen sovittelu vankilassa, koska tapausselostus kuvaa prosessin etenemistä erinomaisesti.

5.3.1 Belgia

Uhrin ja rikoksenteikijän välistä sovittelua voidaan käyttää Belgiassa vakavissa rikoksissa ja tapauksissa, joissa syyttäjällä on jo päättänyt syyttää ja oikeudenkäynti on jo pidetty. Sovittelua voidaan toteuttaa myös vankilassa, kun rangaistusta ollaan suorittamassa.

Kuudessa vankilassa tehdyn toimintatutkimuksen jälkeen 1998-2000 Belgiassa ulotettiin restoratiivisen oikeuden käytäntöjä vankiloihin. Sovittelutoimintaa alettiin kokeilla vuonna 2001 kolmessa vankilassa Belgian flaaminpuoleisella alueella. Sovitteluistunnot pidettiin tässä vaiheessa vankilan ulkopuolella. (Van Droogenbroeck 2010, 231).

Kokeilun jälkeen sovittelutoimintaa laajennettiin kaikkiin vankiloihin siten, että jokaiseen vankilaan, myös pieniin vankiloihin, tuli koordinaattori. Koordinaattori työskenteli vankilan hallinnossa ja tavoitteena oli muuttaa vankiloiden kulttuuria ja rakenteita myönteisemmiksi restoratiivisen oikeuden ajatuksille. (Van Droogenbroeck 2010, 231).

Restoratiivinen oikeus oli useimmille tuntematonta. Ensimmäisessä vaiheessa koordinaattorit informoivat vankilan henkilökuntaa ja vankeja restoratiivisesta oikeudesta. Vankilasta riippui, miten informointi tehtiin. Joissakin vankiloissa tiedottamiseen käytettiin tiedotteita, toisissa vankiloissa järjestettiin infotilaisuuksia tai työryhmiä henkilökunnalle. Alussa toiminta kohtasi paljon vastustusta, koska uusi toimintatapa koettiin uhkaavana ja siksi informointivaihe vei aikaa. Informointia tehdään edelleen jatkuvasti, koska työhön tarvitaan kaikkien vankilassa toimivien tuki. (Mariën 2010, 226-227).

Toisessa vaiheessa vankiloihin kehitettiin erilaisia ryhmätoimintoja henkilökunnalle ja vangeille sekä perustettiin rahastoja, joiden kautta vankien ansaitsemia tuloja voitiin välittää uhreille. Keskeinen yhteistyökumppani oli Belgian sovitteluorganisaatio (Suggnome).

Vuoden 2008 jälkeen koordinaattorit poistettiin Belgian vankiloista säästösyistä. Edelleen jokaisessa vankilassa on kuitenkin yksi henkilö, jonka vastuualueeseen kuuluu restoratiivisen oikeuden toimeenpanoa, mutta nämä henkilöt toimivat tehtävässä oman toimen ohella kuuluen yleensä hallintohenkilöstöön. (Mariën 2010, 229). Tämä muutos on vaikuttanut toimintaan vähentäen restoratiivisen oikeuden käyttämistä vankiloissa (Liebmann 2011). Toiminnan rahoitus tulee suurimmaksi osaksi valtiolta.

Sovittelu käytännössä

Vuosina 2002-2010 Belgiassa tuli 630 pyyntöä vakavien rikosten sovitteluun, 343 sovitteluprosessia käytiin ja niissä tapahtui 84 uhrin ja rikoksenteikijän välistä kohtaamista. Sovittelussa oli 124 omaisuusrikosta, 108 murhaa tai tappoa ja 11 seksuaalirikosta. (Van Droogenbroeck 2010, 233).

Belgiassa aloite sovitteluun tulee useimmiten rikoksenteikijältä, koska sovittelua tunnetaan vankiloissa hyvin ja vankeja on helppo informoida, kun restoratiivisen oikeuden työntekijöitä työskentelee vankiloissa. Uhreja on ollut huomattavasti vaikeampaa tavoittaa ja uhrin ovatkin olleet vain 10 %:ssa tapauksista aloitteentekijöinä. Uhrien organisaatioita on pyritty informoimaan mm. kirjoittamalla vankilassa tapahtuvasta sovittelusta kirja sekä kerrottu median kautta sovittelutapauksista. Belgiassa on nyt voimassa laki, joka velvoittaa

oikeusviranomaiset informoimaan rikoksen eri osapuolia sovittelun mahdollisuudesta. (Van Droogenbroeck 2010, 234).

Prosessi alkaa rikosentekijän tapaamisella. Rikosentekijän ei tarvitse kertoa tarkasti rikoksesta sovittelijalle. Sovittelijalle riittää, kun hän tietää, mistä rikoksesta on kysymys. Rikosentekijän motivaatio on sen sijaan tärkeä tietää, kun informoidaan uhria. Tekijän tapaamisen jälkeen sovittelija lähettää uhrille kirjeen. Jos uhri on kiinnostunut sovittelusta, prosessi voi alkaa. Osapuolet päättävät miten prosessi etenee.

Sovittelutapaaminen

Mikäli prosessi etenee osapuolten tapaamiseen, tapaaminen edellyttää huolellista valmistelua. Sovittelija valmistelee molemmat osapuolet siihen, mitä on tulossa, käsitellään mm. erilaisten tunteiden kohtaamista. Tapaamisen valmistelu tarkoittaa myös valmistautumista moniin käytännön asioihin, kuten

- Miksi tapaamista tarvitaan?
- Millaista tukea osapuolet tarvitsevat?
- Miten istutaan, miten kohdataan, mitä sanotaan?
- Mitä tehdään, jos tapaaminen ei täytä sille asetettuja tavoitteita?

Tapaamisen jälkeistä osapuolten tuen tarvetta pohditaan myös. Sovittelijalla on mahdollisuus työnohjaukseen toisen sovittelijan kanssa sovitteluistunnon jälkeen. (Van Droogenbroeck 2010, 235).

5.3.2 USA

Uhrin ja rikosentekijän välisen sovittelun alkuvaiheissa (1970-luvun puolivälissä) uskottiin sovittelun sopivan ensisijassa omaisuusrikoksiin ja vähäisiin pahoinpitelyihin. 1990-luvulla kuitenkin yhä useammat vakavan väkivallan uhrit ja joskus myös rikosentekijät, alkoivat pyytää sovittelua voidakseen puhua rikoksen aiheuttamista seurauksista. Nämä rikokset koskivat seksuaalista väkivaltaa, murhan ja tapon yrityksiä ja vaativat intensiivisempää ja pidempää sovitteluprosessia.

Sovittelija tapasi osapuolet 3-5 kertaa erikseen 10-12 kuukauden aikana ja koordinoi prosessia myös muiden apua antavien tahojen kanssa. Sovittelijat olivat kokeneita ammattilaisia. 1990-luvun lopulla Yhdysvalloissa vaativaa sovittelun koulutusta antoi Minnesotan Yliopistossa toimiva Restoratiivisen oikeuden keskus. Vakavissa väkivaltarikoksissa sovittelua järjestettiin aluksi vain Texasissa Uhrien palvelukeskuksessa (Victim Services Division), joka toimi Texasin Rikosoikeuden yksikön (Texas Department of Criminal Justice) alaisuudessa (1993).

Myöhemmin myös muutamissa muidenkin osavaltioiden uhrien palvelukeskuksissa oli samantyyppisiä ohjelmia vakavissa rikoksissa (Ohio, Minnesota ja Pennsylvania). 2000-luvun puolivälissä vakavien rikosten sovittelu oli laajentunut jo 18 osavaltioon. Ohjelmissa oli paljon yhteistä, mutta myös paljon eroavaisuuksia. Tällä hetkellä sovittelua tarjotaan 25 osavaltiossa.

Texas

Texasissa on toiminut vuodesta 1993 lähtien VOM/D-ohjelma (victim offender mediation/dialogue), joka on USA:n vanhin ja laajin ohjelma. Ohjelma on kehitetty väkivaltarikosten uhreille. Ohjelma toimii Texasin Rikosoikeudellisen yksikön alaisuudessa. VOM-prosessi alkaa ainoastaan uhrin aloitteesta. Rikoksenteikijän osallistuminen on vapaaehtoista. Jos rikoksenteikijä päättää osallistua, hänen täytyy myöntää syyllisyytensä ja ottaa teostaan vastuu. Kumpikin osapuoli voi keskeyttää ohjelman milloin tahansa. VOM-prosessin kautta uhri saattaa saada vastauksia kysymyksiinsä, jotka edistävät hänen toipumistaan. Rikoksenteikijä saa mahdollisuuden ottaa vastuun teoistaan. (www.tdcj.state.tx.us).

Sovittelutapaamisen valmistelu kestää yleensä 4-6 kuukautta laskien siitä ajankohdasta, kun sovittelija ottaa tapauksen hoitaakseen siihen, kunnes sovittelutapaaminen järjestetään. Sovitteluun haluava ilmoittautuu jonotuslistalle. Jonotusajan pituuteen vaikuttavat monet asiat. (www.tdcj.state.tx.us). Sovitteluprosessin alkamista odottaa yli 300 vakavan väkivallan uhria, jotka ovat pyytäneet tapaamista tekijän kanssa uhrien sovitteluohjelman kautta. Joukossa on mm. vanhempia, joiden lapsia on murhattu. (Restorative Justice in Canada 2011).

Uhrin omatoiminen kirjeenvaihto rikoksenteikijän kanssa tai hänen tapaamisensa ennen sovitteluistuntoa ei ole sovitteluprosessin mukaista, koska ne voivat aiheuttaa uudelleentraumatisoitumisen. Kirjeenvaihdon on kuljettava aina sovittelutoimiston kautta.

Jos uhri haluaa sovitteluistuntoon tukihenkilön, siitä on keskusteltava sovittelijan kanssa. Uhreja rohkaistaan siihen, että tukihenkilö odottaisi vankilan odotustiloissa sovittelun aikana. Istunnon aikana on myös mahdollisuus taukojen pitämiseen. (www.tdcj.state.tx.us).

Useimmat rikoksenteikijät suorittavat pitkiä tuomioita. Jotkut heistä ovat kuolemaantuomittuja. (Van Ness 2005).

Just Alternatives-järjestön ohjelma USA:ssa

Just Alternatives on aatteellinen järjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on tukea väkivallan uhreja ja edistää uhrikeskeisiä käytäntöjä. Toiminnan tavoitteena on kehittää toimintatapoja, jotka vähentävät väkivaltaa. Toiminnassa tuetaan uhrien tarpeita ja rikoksenteikijän vastuun ottamista.

Toiminta muodostuu kolmesta osa-alueesta: uhrien ja eloonjääneiden tuki, uhrin ja rikoksenteikijän välinen dialogi (VOD) sekä dialogissa välittäjänä toimivien koulutus. Uhrien ja eloonjääneiden tukityö tarkoittaa heidän kohtaamistaan, kuuntelemistaan ja tukemistaan. VOD tarjoaa mahdollisuuden traumanpurulle rikoksenteikijän kohtaamisen kautta. (Just Alternatives).

Uhrin ja rikoksenteikijän välistä sovittelua voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Just

Alternatives-järjestö on valinnut lähestymistavakseen uhrikeskeisen dialogin (Victim-Centered VOD), mikä tarkoittaa paitsi sitä, että aloite keskusteluun tulee aina uhrilta tai eloonjääneeltä myös sitä, että uhrien ja eloonjääneiden tarpeet ovat prosessin keskiössä. Välittäjän täytyy kuitenkin pystyä ymmärtämään myös rikoksenteikijän tarpeita, jotta dialogi osapuolten välillä onnistuu. Koska VOD:tä tehdään vakavissa väkivaltatapauksissa, se tapahtuu aina tuomion jälkeen eikä siten vaikuta rangaistukseen.

Valmisteluprosessi voi kestää kuukausia. Sinä aikana välittäjä keskustelee ja käsittelee asioita osapuolten kanssa. Erityisesti rikoksenteikijän kohdalla prosessi voi viedä aikaa, jos hänen on vaikea kohdata tunteitaan. Kuukausien työstä huolimatta prosessi voi epäonnistua siihen, että rikoksenteikijä ei pysty ottamaan teoistaan vastuuta. Prosessi täytyy suunnitella ja toteuttaa hyvin huolellisesti, koska muutoin prosessi voi aiheuttaa uhrin/eloonjääneen uudelleen-traumatisoitumisen. Prosessissa, varsinkin muissa kuin uhrikeskeisissä malleissa, riskinä voi olla, että uhrin tarpeita ei ymmärretä riittävästi. Vakavissa väkivaltarikoksissa prosessin tavoite on tulla kuulluksi, käsitellä asioita, saada tietoa ja purkaa traumaa. Prosessin päättyminen sovintoon ei voi olla tavoitteena.

Välittäjän on kyettävä empaattisuuteen, tuen antamiseen ja kuuntelemiseen ja molempien osapuolten esille tuomien asioiden mukaanottoon prosessiin. Tämä vaatii työntekijän henkilökohtaisten kykyjen ja taitojen lisäksi koulutusta ja vahvaa ammattitaitoa. (Victim Offender Dialogue).

Just Alternatives-järjestö tuottaa myös kurssimuotoista koulutusta: vankiloiden henkilökunnalle tuotetaan yhden päivän pituisia koulutuksia, joissa kerrotaan VOD:sta. Uhrien kanssa työskenteleville järjestetään viisipäiväisiä peruskoulutuksia ja kokeneemmille sovittelijoille/välittäjille kolmen päivän jatkokoulutuksia. Kohdennettua koulutusta tarjotaan myös tapauksiin, joissa on ollut seksuaalista väkivaltaa ja perheväkivaltaa. (Just Alternatives)

5.3.3 Kanada

Kanadassa on käytössä monenlaisia restoratiiviseen oikeuteen pohjaavia ohjelmia. Ohjelmia on käytössä joka puolella Kanadaa ja ne organisoidaan Kanadan Vankeinhoidon palvelun (Correctional Service) kautta. Useimmat ohjelmat edellyttävät rikoksenteikijän vapaaehtoista osallistumista ja vastuuta teoistaan. Jotkut ohjelmat edellyttävät uhrien osallistumista. Ohjelmia toteutetaan oikeusprosessin eri vaiheissa. Ohjelmia toteutetaan myös tuomion jälkeen. (Restorative Justice in Canada 2011).

Uhrin ja rikoksenteikijän välistä sovittelua Kanadassa on tehty jo 25 vuotta. Sovitteluja on tehty ja tehdään myös vankiloissa. Uhrin ja rikoksenteikijän välinen sovittelu on prosessi, jossa halukkaat uhrin ja rikoksenteikijät valmistellaan suunniteltuun tapaamiseen, jota koulutettu ohjaaja vetää. Näissä tapaamisissa uhri kertoo usein rikoksenteikijälle rikoksen fyysisistä, emotionaalisisista ja taloudellisista vaikutuksista elämäänsä, saa vastauksia rikosta ja rikoksenteikijää koskeviin kysymyksiinsä ja osallistuu suoraan tilanteeseen, jossa asioita yritetään parantaa. Rikoksenteikijä saa mahdollisuuden pyytää anteeksi, tarjota tietoa tapahtumista ja mahdollisuuden korjata asioita ja kasvaa henkisesti. Näitä prosesseja voidaan käydä läpi myös kirjoittamalla tai videon kautta. (Restorative Justice in Canada 2011, 6).

Sovitteluohjelma (VOMP) luotiin vuonna 1989 Brittiläisessä Kolumbiassa. Yhteistyökumppaneina olivat Kanadan Vankeinhoidon palvelu (Correctional Service) ja Community

Justice Initiatives-järjestö Langleyssä. Ohjelman taustalla oli selvitys, jossa alueen vangit ja rikosten uhrin toivat ilmi kiinnostuksensa sovitteluohjelman kehittämiseen vakavampiin rikoksiin. Vuonna 1989 ohjelma oli Kanadassa ainoa ohjelma, joka tarjosi sovittelua vakavien rikosten ja väkivaltarikosten uhreille ja tekijöille. Ohjelmaan pääsy oli rajoitettu Brittiläisen Columbian alueella asuville uhreille ja niille rikoksentekijöille, jotka suorittivat vankeusrangaistustaan tai olivat ehdonalaisessa vapaudessa alueella. (Victim Offender Mediation).

Ohjelman positiivisten tulosten ja muiden alueiden kasvaneiden vaatimusten takia vuonna 2003 luotiin uusi ohjelma, Restorative Opportunities Program (RO). Tällä ohjelmalla on uhrin ja rikoksentekijän välisiä sovittelupalveluja saatavilla ympäri Kanadaa. Se on tuomion jälkeinen ohjelma, johon osallistuminen on kaikille osapuolille vapaaehtoista. Se tarjoaa vakavista rikoksista kärsineille mahdollisuuden keskustella toisen osapuolen kanssa. Sovittelua tekevät ammattilaiset. Toukokuussa 2011 neljäntoista sovittelijan tiimi tarjosi palveluja kaikissa Kanadan provinseissa. (Victim Offender Mediation).

5.3.4 Norja

Sovittelutoiminta vankilassa alkoi Norjassa vuonna 2001. Bergenin vankilassa oli 2000-luvun alussa sovitteluprojekti, jonka tarkoituksena oli tarjota osapuolille mahdollisuus sovitteluun vakavissa väkivaltatapauksissa. Tapauksia oli kaikkiaan 79 ja niissä osallisia henkilöitä 186. Tapauksista ainoastaan kahdeksan johti rikoksentekijän ja uhrin väliseen sovitteluun. Tämä johtui eri syistä: osa ei halunnut osallistua tapaamiseen, osa koki, että ajankohta oli liian myöhäinen, osa taas koki ajankohdan liian aikaiseksi. Projektia kohtaan koettiin myös epäilyjä, myös asiantuntijoiden keskuudessa. Vaadittiin tietoa, tutkimusta ja tuloksia. (Konfliktråd i fengsel 2005).

Pilottiprojekti aloitettiin vuonna 2003 Arendalin vankilassa, jossa kutsuttiin vankeja tapaamaan uhreja. Uhrin olivat samantyyppisten rikosten uhreja kuin mitä rikoksia vangit olivat tehneet. Ennen tapaamisia pidettiin kolme orientaatiotapaamista vankien kanssa. Lisäksi oli erillisiä tapaamisia yksittäisten vankien kanssa. Tapaamisissa vankeja motivoitiin uhrien kohtaamiseen. Ryhmien tavoitteena oli rikoksentekijän ja uhrin väliset sovittelutapaamiset, mutta näitä tapaamisia ei onnistuttu toteuttamaan. Ryhmätoiminnoista sen sijaan saatiin hyviä kokemuksia. (Konfliktråd i fengsel 2005).

Norjassa päädyttiin kehittämään muuta vankilassa tapahtuvaa sovittelutoimintaa. Sovittelua voidaan käyttää tilanteissa, joissa vangeilla on ristiriitoja perheidensä, naapuriensa tai viranomaisien kanssa. Myös rikosten uhrien kanssa voidaan tehdä sovittelua vähäisemmissä rikoksissa. (Jørgensen 2010). Sovittelua ei tehdä enää vakavissa rikoksissa. (Hydly 2011).

Vuoteen 2010 mennessä toiminta oli laajentunut Arendalin vankilasta myös Kristiansandin ja Evjen vankiloihin. Lisäksi suunnitteilla oli toimintaa myös mm. Solholmenin vankilaan. Keskeistä nykyisessä toiminnassa on ryhmämuotoinen ongelmanratkaisutaitojen opetus vangeille. Tiedon lisääntyessä vangit voivat tarvittaessa olla aloitteellisia tapaamaan henkilöitä, joiden kanssa heillä on vaikeuksia ja selvittämättömiä asioita. (Jørgensen 2010). Myös vankien orientaatioryhmistä on saatu hyviä kokemuksia.

Norjassa on vuonna 2005 tehty manuaali 'Konfliktråd i fengsel', jossa käydään läpi sovittelutoimintaa vankilassa.

5.3.5 Sovitteluprosessi raiskaustapauksessa Espanjassa

Espanjassa ei pääsääntöisesti tehdä sovittelua vankiloissa. Tässä esiteltävä esimerkki on yksittäistapaus. Se kuitenkin kuvaa erinomaisesti uhrin ja rikosentekijän välisen sovittelun etenemistä vaihe vaiheelta. Kyseessä on myös rikos, jonka sovittelua saatetaan pitää vaikeana tai jopa mahdottomana.

Tapausselostus esitettiin neljännessä Euroopan restoratiivisen oikeuden konferenssissa vuonna 2006 (Guillamat etc. 2006). Sovitteluprosessi alkoi kesäkuussa 2004 ja päättyi huhtikuussa 2005. Rikos oli tapahtunut viisi vuotta aiemmin ja tekijä oli edelleen sovittelun alkaessa suorittamassa vankeusrangaistustaan.

Tekijä oli uhrin ystävän veli. Tekijä ja uhri olivat olleet paljon tekemisissä keskenään lapsuudessa ja nuoruudessa. He asuivat samalla asuinalueella, mutta kuuluivat eri sosiaaliryhmiin. Uhrin isä oli opettanut tekijää ala-asteella. Uhri oli saanut psykologista apua ja pystynyt rakentamaan elämänsä uudelleen, mennyt naimisiin ja odotti sovittelun alkaessa lasta. Hänen vanhempansa, sisaruksensa ja miehensä eivät olleet saaneet mitään apua ja tunsivat edelleen vihaa tekijää kohtaan. Uhrin aviomies, veli ja isä halusivat kostaa tekijälle, kun hän vapautuisi. Sovittelun toteuttivat kaksi sovittelijaa sovitteluohjelmasta, joka oli toiminut Kataloniassa vuodesta 1998 lähtien.

Sovittelun prosessi:

1) Aloite

Aloite tuli vankilan psykologilta, joka katsoi, että sovitteluprosessi olisi tärkeää vangin kuntoutumisprosessin edistämiseksi.

2) Tilanteen analysointi

- tietoa rikoksesta ja oikeusprosessista
- tietoa tekijästä ja hänen vankeusajastaan
- tietoa vangin muutoksesta

3) Tekijän tapaaminen

Sovittelijat järjestivät tapaamisen vankilassa. Tapaamisen tarkoituksena oli kertoa tekijälle sovitteluprosessista ja selvittää, mitä hän ajatteli sovittelusta, aiheuttamastaan vahingosta, uhrista ja itsestään.

4) Ensimmäinen kontakti uhriin

Sovittelijat olivat yhteydessä kahteen psykologiin, jotka olivat tutkineet uhria oikeusprosessin aikana. Psykologit olivat samaa mieltä siitä, että uhria voitaisiin lähestyä ja selvittää hänen halukkuuttaan sovitteluprosessiin.

Uhria lähestyttiin puhelimitse. Soiton tavoitteena oli selvittää uhrin tilannetta, kun rikoksesta oli kulunut jo pitkä aika sekä esitellä sovittelijat ja järjestää tapaaminen sovitteluohjelmasta kertomiseksi.

5) Uhrin tapaaminen

Tapaaminen toteutettiin kaupungin oikeusrakennuksen toimistossa lähellä uhrin kotia. Uhrin aviomies oli läsnä. Uhrille selitettiin sovitteluprosessin kulku. Uhri kertoi oikeusprosessin olleen raskas, koska tekijä muutti kertomuksensa täysin, syyttäen uhria. Psykologinen apu, jota uhri oli saanut, oli auttanut, mutta prosessi oli edelleen kesken, koska hänen isänsä, veljensä ja miehensä halusivat kostaa tekijälle. Uhri ilmaisi kiinnostuksensa sovitteluun, koska hän näki siinä mahdollisuuden siihen, että tekijä myöntäisi tekonsa ja pahoittelisi sitä. Erityisesti hän halusi kuitenkin lopettaa perheensä vihanpidon.

6) Tapaaminen uhrin sukulaisten kanssa

Sovittelijat tarjosivat tapaamista uhrin isälle ja veljelle. Veli kieltäytyi, mutta isän kanssa pidettiin tapaaminen.

7) Sovittelutapaamisen valmistelu

Tekijä halusi osallistua. Uhri halusi osallistua epäsuorasti, välttämällä tekijän tapaamista. Isä ja aviomies päättivät osallistua tekijän tapaamiseen. Kaikille osapuolille pidettiin erilliset istunnot. Pidettiin myös yhteinen istunto, jossa olivat uhri, hänen isänsä ja aviomiehensä. Uhrin veli pidettiin tilanteen tasalla, vaikka hän ei osallistunut istuntoihin. Istuntojen tarkoituksena oli identifioida ne asiat, joihin he halusivat vastauksia tekijältä ja jotka vaikuttivat heidän hyvinvointiinsa.

8) Sovittelutapaaminen

Ennen tapaamista, pidettiin vielä kaksi lyhyttä valmistelemaa istuntoa, yksi tekijän ja vankilan psykologin kanssa ja toinen uhrin isän ja aviomiehen kanssa. Varsinaisessa istunnossa osapuolet kommunikoiivat toistensa kanssa ja keskustelivat sovittuista asioista. Osapuolet onnistuivat rakentamaan yhteistä ymmärrystä tapahtuneesta.

Sopimus allekirjoitettiin maaliskuussa 2005. Kukin osallistuja sai oman alkuperäisen kappaleen ja yksi kappale jäi säilytykseen sovitteluasiakirjoihin. Sopimus lähetettiin myös vankilan kuntoutusryhmälle.

9) Seuranta

Kahden kuukauden kuluttua sovittelusta uhrin isään otettiin yhteyttä. Keskustelun perusteella hän, uhri ja uhrin aviomies vaikuttivat tyytyväisiltä siihen, että olivat voineet osallistua sovitteluun. Kaikki olivat helpottuneita ja rauhallisia. Uhri oli tyytyväinen, että konflikti

saatiin päätökseen. Vankilan psykologi oli tavannut tekijää ja tekijän terapeutin prosessi vaikutti edistyneen.

Sovitteluprosessissa oli otettava huomioon mm. seuraavia asioita.:

- Uhri ei ollut esittänyt pyyntöä tavata tekijää
- Rikoksesta oli kulunut jo neljä vuotta. Oikeudenkäynnissä oli ollut voimakasta vastakkainasettelua.
- Oikeudenkäynti itsessään oli hyvin traumaattinen tekijälle, ja myös uhrille
- Uhrin aviomies kärsi rikoksesta, vaikka se oli tapahtunut ennen kuin hän tapasi vaimonsa
- Sovitteluistunto oli suunniteltava tarkkaan, mm. osanottajien istumapaikat, sisääntulo jne.

5.4 Vankilan sisäisten ristiriitojen sovittelu

Restoratiivisen oikeuden käytäntöjä voidaan käyttää monella tavalla myös vankilan sisäisten ristiriitojen ratkaisemiseen. Sovitella voidaan vankien keskinäisiä konflikteja, vankien ja henkilökunnan välisiä tai henkilökunnan sisäisiä konflikteja.

Esimerkiksi Sloveniassa vankilassa voidaan sovittaa vankien välisiä konflikteja, jotka vaihtelevat pienistä erimielisyyksistä vakaviin tapauksiin, kuten pahoinpitelyihin. Vangin ja vartijan väliset samoin kuin vangin ja erityistyöntekijän väliset konfliktit ovat vaikeampia valtasuhteen takia. Sovittelua voidaan käyttää myös työntekijän ja vankilan johdon välisissä ristiriidoissa. Myös vankien ja heidän sukulaistensa välisiä suhteita voidaan sovittaa.

Slovenian vankiloissa järjestettiin ensimmäinen sovittelukoulutus vuonna 2007 vankilan työntekijöille. Koulutukseen osallistui 17 työntekijää. Vuonna 2009 järjestettiin toinen peruskoulutus, johon osallistui 18 vankilatyöntekijää. Valmisteilla on jatkokoulutusohjelma. (Friskovec 2010).

5.5. Restoratiivinen vankila

Restoratiivinen vankila toimii restoratiivisten periaatteiden mukaisesti kaikilla tasoilla. Restoratiivisessa vankilassa erilaisten rankaisutoimenpiteiden käyttö vankeja kohtaan on minimoitu ja kaikenlaiset ristiriidat pyritään ratkaisemaan sovittelun periaatteiden mukaan. Sovittelun piiriin kuuluvat paitsi vankilan sisäiset ristiriidat ja vangeille järjestettävät ryhmätoiminnot, uhrin ja rikoksentekijän väliset sovittelut, myös vankien ja heidän perheidensä ja/tai laajempien yhteisöjen välisten konfliktien sovittelu, mikä helpottaa vankien siirtymistä siviiliin vankeusrangaistuksen jälkeen. (Van Ness 2011).

Uuden Seelannin suurimmassa vankilassa yksi osasto toimii kokonaan restoratiivisten periaatteiden mukaisesti. Vangit siirtyvät osastolle vankeuden loppuvaiheessa. Osaston toiminnasta vastaa Prison Fellowship-järjestö, mutta rahoituksesta vastaa valtio. (Van Ness 2011).

6 Sovittelutoiminnan haasteita vankilaympäristössä

Restoratiivisen oikeuden käytäntöjen vieminen vankilaympäristöön voi kohdata monenlaisia haasteita. Haasteita asettavat sekä vankilaympäristö että vankien ja uhrien tavoittaminen ja motivointi. Alla on listattu niitä vaikeuksia, joita käytäntöjen vieminen vankilaympäristöön kohtasi Belgiassa:

1. Informoinnin haasteet: Miten antaa riittävästi tietoa vangeille ja vankilan henkilökunnalle restoratiivisen oikeuden ajatuksista ja käytännöistä? Informoinnin on oltava jatkuvaa ja monipuolista. Restoratiivisen oikeuden monet käytännöt ovat vastakkaisia vankilan autoratiivisille ja jäykille toimintatavoille.
2. Restoratiivisen oikeuden hyödyt vankilassa: Jotta toiminta voisi saavuttaa hyväksyntää, olisi pystyttävä kertomaan ymmärrettävästi uusien käytäntöjen hyödyistä.
3. Jokaisessa vankilassa oli määriteltävä se kehys, jossa restoratiivinen oikeus toimi. Pienissä ja avoimissa vankiloissa toiminta on huomattavasti helpompaa kuin suurissa ja suljetuissa vankiloissa. Vankilassa toimivan sovittelutoiminnan koordinaattorin tehtävänä oli luoda ympäristöön sopiva tapa.
4. Vankilassa keskiössä on vanki. Tämä aiheuttaa riskin, että vangin tarina saa liian suuren painoarvon. Koordinaattorin tulee olla tästä tietoinen ja pyrkiä säilyttämään balanssi rikoksentehtäjän ja uhrin välillä.
5. Koska vankila on suljettu organisaatio, voi olla vaikeaa löytää sopivia yhteistyökumppaneita ulkopuolisesta yhteiskunnasta vankilaan.
6. Vankien saaminen restoratiivisen oikeuden toimintoihin voi olla haasteellista. Belgiassa pohdittiin sitä, olisiko mahdollista määrätä esimerkiksi infotilaisuuksiin osallistuminen pakolliseksi kaikille vangeille. Varsinaiseen sovitteluun osallistuminen on vapaaehtoista. (Mariën 2010, 228).

Monissa maissa vankilasovitteluista tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että vankien motivointi sovittelutoimintaan on vaikeaa. Tämä voi johtua siitä, että sovittelua tarjotaan liian myöhään. Vanki saattaa myös ajatella, että hän on jo sovittanut tekemäänsä rikosta vankeusrangaistuksella. Vankeusrangaistus on myös voinut jo vaikuttaa heikentävästi vangin itseluottamukseen, jolloin hän emotionaalisesti pyrkii rikoksensa vähättelyyn eikä siten pysty vastuunottoon teoistaan, kuten restoratiivisen oikeuden käytännöissä edellytetään. Vankilaympäristö jättää vain vähän mahdollisuuksia vankien oma-aloitteisuudelle ja pyrkii tukemaan passiivisuutta. Tähän suuntaan vaikuttaa myös vankilan eristyneisyys ympäröivästä yhteiskunnasta. Myös tehdyistä rikoksista ja henkilökohtaisista asioista puhuminen ei välttämättä kuulu vankien ja vankilan kulttuuriin. (Albrecht 2011)

Myös uhreja voi olla vaikea motivoida. Samoin kuin vangeillekin, myös uhreille sovittelun ajankohta voi olla liian myöhäinen tai liian aikainen. Uhrin saattavat olla tyytyväisiä tekijän saamaan rangaistukseen. Uhrin voivat myös ajatella, että tekijä hyötyisi jotenkin sovittelusta varsinkin kun aloite sovitteluun tulee usein vankilasta. Vankila tapaamispaikkana voi olla myös pelottava. (Albrecht 2011).

Norjassa sovittelun kokeiluissa kohdattiin myös paljon haasteita. Sielläkin esille tuli tarjotun sovittelun ajoittuminen ajankohtaan, joka oli vangille liian aikainen tai liian myöhäinen. Lyhytaikaisvankien ja ulkomaalaistaustaisten vankien suuri määrä vähensivät osallistumista. Ulkomaalaistaustaisilla vangeilla ongelmat liittyivät kieleen ja kulttuuriin. Myös vankien psykologiset ongelmat olivat haasteellisia sovittelun onnistumisen kannalta. Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan merkittävä osa uhreista tunsivat olonsa huonommaksi sovittelun jälkeen, jos vangilla oli psykologia ongelmia, erityisesti vangin persoonallisuushäiriö ja siihen liittyvä empaattisuuden puute vaikutti tähän suuntaan. (Albrecht 2011).

Henkilökunta saattaa myös pelätä ylimääräistä työtä, eikä uusien menetelmien sisäänajo ole välttämättä helppoa jo senkään takia, että uusi asia saattaa pelottaa. Vankien voi olla vaikea luottaa prosessiin ja siihen, että käsitellyt asiat pysyvät luottamuksellisina. Monet pelot ja esteet saattavat vähentää sovittelun tehokkuutta ja vaikuttaa käytäntöihin. Lainsäädännöt puutteet ovat yksi osa ongelmaa vaikeuttaen sovittelutyötä vankiloissa. Sovittelu vaatii myös lisäpanostuksia, koulutusta ja henkilöresursseja. Tarvitaan onnistuneita tapauksia. On kuitenkin selvää, että kaikissa tapauksissa sovittelu ei onnistu. (Friskovec 2010).

7. Ehdotus Suomessa toteutettavasta mallista

Vakavien rikoksien sovittelua ei ole kehitetty eikä kokeiltu Suomessa. Suomessa sovittelua tehdään pääasiassa lievemmissä omaisuus-, pahoinpitely- ja vahingontekorikoksissa, joissa sovittelu voi korvata kokonaan oikeuskäsittelyn tai se voi vaikuttaa tuomioon.

Sovittelutoiminta vankiloissa on varsin laajaa ja monimuotoista useissa Keski-Euroopan maissa, USA:ssa ja Kanadassa. Näiden maiden kokemuksista ja käytännöistä voidaan ottaa esimerkkiä, kun suunnitellaan Suomessa toteutettavaa mallia. Viime kädessä kuitenkin kunkin maan erityispiirteet määrittävät sen, millaista sovittelutoimintaa lähdetään kehittämään.

Alla esitetään alustavaa suunnitelmaa siitä, miten voitaisiin toimia, jos Suomessa aloitettaisiin sovittelun kokeilu vakavissa rikoksissa järjestölähtöisesti. Kokeilun tulisi olla useampivuotinen.

Kokeiluun olisi hyvä saada mukaan 2–3 vankilaa, joista vähintään yksi sijaitsisi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella. Suuren vankilan valintaa puoltaa vankimäärä, josta on todennäköisempää löytää osallistujia kokeiluun. Suurissa vankiloissa on myös eniten pitkiä tuomioita suorittavia vankeja, jotka ovat kokeilun keskeinen kohderyhmä. Kokeiluun olisi kuitenkin tärkeää saada mukaan myös vankila tai vankiloita muualta Suomesta, jolloin kyseeseen voisi tulla myös kooltaan pienempi vankila. Kokeilussa tehtäisiin yhteistyötä myös yhdyskuntaseuraamustoimistojen kanssa, joissa sovittelu koskisi lähinnä ehdonalaisvalvonnassa olevia.

Tiedottaminen ja kouluttaminen

Ulkomaisten esimerkkien valossa kokeilun aloittaminen vaatii paljon tiedottamista ja kouluttamista. Tiedotusta ja koulutusta suunnattaisiin vankiloihin (vankiloiden henkilökunta ja vangit) sekä muille keskeisille kokeilun sidosryhmille, joita olisivat rikosseuraamusalueiden arviointiyksiköt, Rikosuhripäivystys ja muut uhrien järjestöt, yhdyskunta-seuraamustoimistojen henkilökunta sekä muu Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö. Myös muuta yleistä tiedottamista tarvittaisiin paljon. Tiedottamista ja kouluttamista tehtäisiin koko hankkeen ajan.

Tiedotuksessa ja koulutuksissa kerrottaisiin restoratiivisen oikeuden periaatteista ja soveltamisesta vankilaympäristöön, rikosten vaikutuksista uhriin, heidän perheisiinsä ja laajempiin yhteisöihin, rikosentekijöiden vastuunotosta sekä sovittelun hyödyistä ulkomaisten tutkimusten ja kokemusten valossa. Tiedotusta ja koulutusta toteutettaisiin pääasiassa erilaisten informaatiotilaisuuksien, -ryhmien ja foorumien kautta. Vankiloissa tilaisuudet järjestettäisiin henkilökunnalle ja vangeille erikseen. Tiedotusta hoidettaisiin lisäksi esitteiden, tiedotteiden ja lehtiartikkeleiden kautta.

Ryhmätoiminta

Uhrin ja rikosentekijän välinen sovittelu on kokeilun keskiössä. Ulkomaisten esimerkkien valossa on kuitenkin tärkeää järjestää restoratiivisen oikeuden ryhmätoimintaa vangeille. Ryhmätoiminta voi olla merkittävää jo itsessään lisätessään vankien ongelmanratkaisutaitoja, vastuunottoa teoistaan ja tietoa sovittelun mahdollisuuksista vankilassa. Ryhmiin osallistuminen voi myös madaltaa kynnystä uhrin ja rikosentekijän väliselle sovittelulle.

Ryhmätoimintaa pilotoitaisiin muodostamalla useamman kerran kokoontuvia pienryhmiä. Tavoitteena olisi yksi pienryhmä kokeiluvankilaa kohti. Vankiloiden henkilökunnan asiantuntemusta käytettäisiin hyväksi sen arvioimisessa, ketkä vangeista saattaisivat sopia pilottiryhmiin. Ryhmissä voitaisiin syvällisemmin paneutua sovittelun mahdollisuuksiin, ristiriitojen ratkaisukeinoihin, uhrien kokemuksiin ja vastuunottoon teoista. Pilottiryhmien kautta saataisiin tietoa vankien näkemyksistä sovittelua kohtaan ja sovittelun tarpeesta. Pilotoinnin tavoitteena olisi myös kehittää restoratiivisen ryhmätoiminnan struktuuria ja laatia ryhmätoiminnan käsikirjaa. Ryhmiin osallistuville tarjottaisiin mahdollisuutta uhrin ja rikosentekijän väliseen sovitteluun.

Strukturoitua ryhmätoimintaa kokeiltaisiin hankkeen siinä vaiheessa, kun ryhmien sisällöllinen strukturi olisi valmis kokeilua varten. Ryhmät olisivat tällöin useamman viikon pituisia, esimerkiksi ryhmä kokoontuisi kuuden viikon aikana yhden kerran viikossa. Ryhmään voisi osallistua 3-8 vankia. Ryhmät voisivat olla avoimia kaikille vangeille tai/ja ne voisivat olla suunnattu vain vakavan rikoksen tehneille. Ryhmien muodostamisessa keskeinen yhteistyökumppani olisi arviointikeskus, jossa jo riski- ja tarvearviota ja rangaistusajan suunnitelmaa tehtäessä olisi mahdollista arvioida vankien sopivuutta ryhmiin, informoida vankeja ryhmistä sekä kysyä halukkuutta osallistua kokeiluun.

Tavoitteena on, että ryhmän yhdelle kokoontumiskerralle voisi tulla rikoksen uhri kertomaan kokemuksistaan, mitä rikos on hänelle ja hänen perheelleen aiheuttanut. Ulkomaisten tutkimusten mukaan uhrin kohtaaminen ryhmässä vaikuttaa erittäin merkittävästi vankien

asenteisiin. Myös uhri hyötty yleensä rikoksentekijöiden kohtaamisesta voidessaan kertoa kokemuksistaan ja kuullessaan tekijöiden taustoista ja rikosten tekemiseen johtaneista asioista.

Toisena tavoitteena on, että restoratiivisen oikeuden ryhmätoiminta voitaisiin saada Rikosseuraamuslaitoksen akkreditointimenettelyyn piiriin.

Uhrin ja rikoksentekijän välinen sovittelu

Ryhmiin osallistuville tarjottaisiin mahdollisuutta uhrin ja rikoksentekijän väliseen sovitteluun. Sovittelu koskisi erityisesti vakavia rikoksia tehneitä. Sovitteluun olisi mahdollista päästä myös ilman ryhmätoimintaan osallistumista. Välittäjänä toimisi sovittelun ammattilainen, joka tapaisi ensin vankia ja kartoittaisi hänen tilanteensa mahdollisimman tarkasti, erityisesti hänen kykynsä vastuunottoon teoistaan. Tekijän kyky vastuunottoon teoistaan on ehdoton edellytys sovitteluprosessille.

Ensimmäinen yhteydenotto uhriin tai hänen omaisiinsa voisi tapahtua mahdollisesti Rikosuhripäivystyksen kautta. Ensimmäinen yhteydenotto on merkittävä ja vaatii sen pohtimista, miten, kuka ja milloin yhteydenoton tekee. Keskeistä on uudelleen-traumatisoitumisen välttäminen.

Mikäli uhri on valmis prosessiin, välittäjänä toimiva sovittelija ottaisi sovittulla tavalla yhteyttä uhriin. Tällöin sovittelija tapaisi osapuolia erikseen niin monta kertaa kuin se on tarpeellista. Tarvittaessa sovittelija välittäisi osapuolten välillä viestejä, videoita tms. Tämä vaihe voi kestää pitkään, jopa kuukausia. Mikäli osapuolet päätyvät tapaamiseen, tapaaminen järjestettäisiin pääsääntöisesti vankilan tiloissa vankilan johdon luvalla. Jos vanki on päässyt ehdonalaan vapauteen, olisi mahdollista järjestää tapaaminen yhdyskuntaseuraamus-toimiston tiloissa.

Rikoksentekijän ja uhrin tapaaminen on tarkasti etukäteen suunniteltu tilaisuus, johon uhrille annetaan mahdollisuus ottaa tukihenkilö mukaan. Kaikki tapaamisen yksityiskohdat pohditaan etukäteen niin pitkälle kuin mahdollista. Etukäteen käsitellään myös, mitä tehdään, jos tapaaminen ei täytä asetettuja odotuksia.

Osapuolten jälkihoidosta huolehditaan. Sovittelijat olisivat jälkikäteen yhteydessä osapuoliin. Tämän lisäksi voi olla tarpeellista, että vankilassa erityisesti psykologit olisivat mukana jälkihoidossa. Myös uhrin tukipalvelujen tarve kartoitettaisiin ja suunniteltaisiin jo etukäteen. Tällöin kyseeseen tulisivat esimerkiksi kuntien ja järjestöjen tarjoamat palvelut.

Uhrin ja rikoksentekijän välisissä sovittelutapaamisissa tulisi olla mukana kaksi työntekijää. Työntekijöiden tulisi olla kokeneita sovittelijoita, joille on annettu perehdytys vankilaolosuhteista. Sovittelun tavoitteena on traumanpurku, ja parhaimmillaan se toimii terapeuttisena prosessina, mutta se ei ole kuitenkaan terapiaa.

Sovitteluprosessi ei ulkomaisten kokemusten mukaan johda läheskään aina uhrin ja rikoksentekijän tapaamiseen. Tämä ei kuitenkaan tee sovittelusta vähempiarvoista. Prosessi itsessään, erillistapaamiset sovittelijan kanssa ja mahdolliset viestien välitykset voivat olla erittäin merkityksellisiä ja traumaa purkavia.

Vangeilla voi olla muitakin sovittelun tarpeita kuin sovittelu rikoksen uhrin kanssa. Vangilla

voi olla ristiriitoja esimerkiksi perheensä tai siviiliviranomaisten kanssa. Vangin kuntoutumisen ja uusintarikollisuuden ehkäisyn kannalta vangille voikin olla ensisijaista näiden ristiriitojen selvittäminen sovittelun keinoin. Kokeilussa tulisi siten olla mahdollisuus ja valmius myös muun sovittelun tarjoamiseen kuin uhrin ja rikosentekijän välisen sovittelun.

Kokeilussa olisi otettava huomioon myös sellainen mahdollisuus, että uhrin ja rikosentekijän väliseen sovitteluun ei saada riittävästi osallistujia, kuten Norjassa tapahtui. Tämänkin takia hankkeella tulisi olla valmius kehittää myös muunlaista sovittelua eteenpäin.

Tutkimus

Kokeilun kuluessa olisi tärkeää tehdä tutkimusta 1) strukturoituihin ryhmiin osallistuvien vankien asenteista ennen ryhmää ja ryhmän jälkeen sekä 2) uhrin ja rikosentekijän väliseen sovitteluun osallistuneiden kokemuksista.

Ryhmiin osallistuneilta vangeilta selvitettäisiin mm. uhrیتietoisuutta, halukkuutta ottaa vastuuta teoistaan ja halukkuutta osallistua uhrin ja rikosentekijän väliseen sovitteluun. Keskeistä on saada tietoa siitä, vaikuttiko restoratiivisen oikeuden ryhmään osallistuminen näihin asioihin.

Myös uhrin ja rikosentekijän välistä sovitteluprosessia tutkittaisiin ennen prosessin alkamista ja prosessin päättymisen jälkeen, esimerkiksi puolen vuoden kuluttua. Keskeistä on se, miten sovittelu on vaikuttanut vangin käyttäytymiseen ja onko uhri hyötynyt sovittelusta.

Kokeilun loppuvaiheessa laadittaisiin ehdotukset vakavien rikosten sovittelun toimintamallista, muusta mahdollisesta sovittelumallista vankilassa sekä malli restoratiivisen oikeuden ryhmätoiminnasta.

8 Johtopäätöksiä

Restoratiivinen oikeus tarkoittaa korjaavaa oikeutta tai osallistuvaa konfliktinratkaisua. Restoratiivinen oikeus pyrkii korjaamaan vahingot, joita rikoksesta on aiheutunut uhrille, yhteiskunnalle ja rikoksenteikijälle. Osapuolet kokoontuvat ulkopuolisen sovittelija johdolla keskustelemaan rikoksesta, sen seurauksista ja mitä sen johdosta tulisi tehdä.

Restoratiivisen oikeuden käytäntöjä toteutetaan pääosin vankiloiden ulkopuolella, mutta myös yhä enenevästi vankiloissa eri puolilla maailmaa. Vankiloissa restoratiivisen oikeuden käytäntöihin kuuluu monia erilaisia toimintoja, kuten restoratiivisen oikeuden ryhmiä, rahastoja, joiden kautta vangit maksavat korvauksia rikosten uhreille, uhrin ja rikoksenteikijän välistä sovittelua vakavissa rikoksissa, vankilan sisäisten konfliktien sovittelua, rikoksenteikijän ja hänen perheensä, laajemman yhteisön tai vankilan ulkopuolisten viranomaisten kanssa syntyneiden ristiriitojen sovittelua.

Tässä selvityksessä painopiste on ollut uhrin ja rikoksenteikijän välisessä sovittelussa vakavissa rikoksissa sekä vangeille järjestettävässä ryhmätoiminnassa.

Selvityksessä on esitelty vangeille järjestettäviä restoratiivisen oikeuden ryhmätoimintoja Isosta-Britanniasta ja Kanadasta. Isosta-Britanniasta esimerkkinä on Prison Fellowshipin Sycamore Tree -niminen akkreditoitu ryhmätoiminta, joka toimii yli 30:ssä vankilassa ja johon osallistuu yli 2 000 vankia vuosittain. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa kuuden viikon aikana ja sen kokonaiskesto on 15 tuntia. Yhdelle ryhmän tapaamiskerralle tulee rikoksen uhri kertomaan rikoksen aiheuttamista vaikutuksista omaan ja perheensä elämään. Kanadasta esimerkkinä ovat ryhmät, joihin osallistuu yhtä monta rikoksenteikijää kuin uhriakin. Uhrin eivät ole kummassakaan tapauksessa kenenkään ryhmään osallistuvan rikoksenteikijän uhreja.

Ryhmissä herätellään tietoisuutta uhrin kokemuksista ja opetellaan ottamaan vastuuta teoista, saadaan tietoa sovittelun mahdollisuuksista sekä opitaan ongelmanratkaisutaitoja. Ryhmätoimintojen on todettu olevan erityisen vaikuttavia, jos ryhmässä on mahdollisuus rikoksen uhrin tapaamiseen. Uhri puolestaan saa ryhmässä mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan turvallisessa ympäristössä. Uhri myös kuulee rikoksenteikijöiltä niistä asioista, jotka ovat vaikuttaneet rikoksen tekemiseen. Ryhmät voivat olla avoimia kaikille vangeille tai vain vakavan rikoksen tehneille. Ryhmiin osallistuneille tarjotaan mahdollisuutta uhrin ja rikoksenteikijän väliseen sovitteluun. Sovitteluun voi kuitenkin tulla myös ilman ryhmiin osallistumista.

Vakavien rikosten sovittelu tapahtuu yleensä vankilassa useita vuosia rikoksen tapahtumisen jälkeen. Vakavilla rikoksilla tarkoitetaan murhia, tappoja, törkeitä pahoinpitelyitä ja raiskauksia. Uhrin tai uhrin omaisten ja rikoksenteikijän välinen sovittelu on psykososiaalinen traumanpurkuprosessi, joka ei vaikuta tuomioon. Prosessia ohjaa ammattitaitoinen, kokenut sovittelija/välittäjä, joka tapaa osapuolia erikseen ja välittää heidän välillään viestejä, videoita ym. Prosessiin osallistuminen on aina vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää kumpikin osapuoli missä vaiheessa tahansa.

Tapaaminen järjestetään, jos molemmat osapuolet ovat siihen halukkaita. Tapaaminen on tarkasti suunniteltu ja siinä varaudutaan myös siihen mahdollisuuteen, että tapaaminen ei mene suunnitellulla tavalla. Molempiin osapuoliin ollaan yhteydessä myös tapaamisen

jälkeen. Sovittelutapaamisissa voi olla mukana myös useita uhrin omaisia. Joskus tapaamisissa on mukana tukihenkilöitä.

Selvityksessä on tarkasteltu vakavien rikosten sovittelua Yhdysvalloissa, Belgiassa ja Kanadassa. Yhdysvalloissa toiminta on alkanut jo 1990-luvulla vakavien rikosten uhrien aloitteesta ja laajentunut vähitellen 25:een eri osavaltioon. Yhdysvalloissa vakavien rikosten sovittelu lähtee aina uhrin aloitteesta ja toiminnasta vastaavat uhrien organisaatiot.

Belgiassa vakavien rikosten sovittelua on ollut 2000-luvun alusta lähtien ja siellä sovittelu on vankilalähtöistä siten, että jokaisessa vankilassa toimii restoratiivisen oikeuden koordinaattori oman toimensa ohella. Vuoteen 2008 saakka jokaisessa Belgian vankilassa toimi päätoiminen koordinaattori, mutta säästösyistä toimintaa muutettiin. Tämä on selvästi heikentänyt sovittelutoimintaa vankiloissa. Belgiassa valtaosa sovittelun aloitteista tulee vangeilta. Belgian sovitteluorganisaatio on tiiviisti toiminnassa mukana.

Norjassa kokeiltiin uhrin ja rikoksentekijän välistä sovittelua vakavissa rikoksissa 2000-luvulla kahdessa eri kokeilussa. Useista eri syistä sovitteluun ei kuitenkaan saatu riittävästi tapauksia, ja vankilasoittelu alettiin kehittää vankilan sisäisten ristiriitojen sekä rikoksentekijän ja hänen perheensä välisten ristiriitojen sovitteluun.

Suomen tilanne

Vakavien rikoksien sovittelua ei ole kehitetty eikä kokeiltu Suomessa. Suomessa sovittelua tehdään pääasiassa lievemmissä omaisuus-, pahoinpitely- ja vahingontekorikoksissa, joissa sovittelu voi korvata kokonaan oikeuskäsittelyn tai se voi vaikuttaa tuomioon.

Miksi Suomessa pitäisi kokeilla vakavien rikosten sovittelua? Vakavien rikosten traumatisoivat vaikutukset voivat olla huomattavasti vaikeampia kuin lievemmissä rikoksissa ja siksi sovitteluprosessin merkityskin voi olla suurempi. Sovitteluprosessi lieventää rikoksen ja sen seurausten vaikutuksia sekä uhrille että rikoksentekijälle ja laittaa tekijän vastuuseen suoraan uhrille. Sovittelu tarjoaa turvallisen keinon traumanpurkuun ammattitaitoisen sovittelijan avulla.

Euroopan neuvoston ministerikomitean rikosasioiden sovittelua koskevan suosituksen mukaan sovittelua tulee tarjota oikeusprosessin kaikissa vaiheissa halukkaille. Myös Suomessa tulee olla mahdollisuus ja olemassa oleva struktuuri uhrin ja rikoksentekijän väliselle sovittelulle vakavissa rikoksissa.

Selvityksessä esitetään alustava ehdotus Suomessa kokeiltavaksi vakavien rikosten sovittelun malliksi järjestölähtöisesti. Ehdotuksen mukaan sovittelua kokeiltaisiin 2–3 vankilassa. Kokeilu aloitettaisiin tiedotuksella ja koulutuksella. Keskeisiä yhteistyökumppaneita olisivat kokeiluvankiloiden henkilökunta ja vangit, Rikosseuraamuslaitoksen arviointiyksiköt, Rikosuhripäivystys, kokeiluvankilapaikkakuntien sovittelutoimistot ja muu rikosseuraamusalan henkilöstö.

Ulkomaisten kokemusten perusteella vankiloissa järjestettävät restoratiivisen oikeuden ryhmät madaltavat kynnystä sovittelulle ja siksi kokeilussa myös pilotoitaisiin restoratiivisen oikeuden ryhmätoimintaa kokeiluvankiloissa ja myöhemmässä vaiheessa järjestettäisiin

strukturoituja ryhmiä. Ryhmissä käsiteltäviä asioita olisivat mm. uhrیتietoisuus, vastuunotto teoista ja sovittelun mahdollisuudet vankilassa. Ryhmiin osallistuneille tarjottaisiin mahdollisuutta uhrin ja rikoksentekijän väliseen sovitteluun. Ryhmiin osallistuminen ei kuitenkaan ole edellytys sovittelulle.

Tutkimusta tehtäisiin hankkeen aikana ryhmiin osallistumisen vaikutuksista vankien asenteisiin ja käyttäytymiseen sekä uhrin ja rikoksentekijän väliseen sovitteluun osallistumisen vaikutuksista sekä uhrille että rikoksentekijälle.

Lähteitä

Albrecht; Berit: Prisons, Social Justice and Peace. Peace Rewiew, Fall 2011 (vol. 23, No 3).

Barabas, Andrea & Windt Szandra: The possibility of RJ in prison settings. An international project co-financed by the European Commission Criminal Justice Programme 2008. MEREPS Workshop 15 June 2010, Brussels.

De Villette, Therese: Victim Offender Encounters in Cases of Long Term Sentences in the Resstorative Justice Center Program at Montreal. Presented at the Fourth Conference of the European Forum for Restorative Justice in Barcelona, Spain, 15-17 June 2006.

Elonheimo, Henrik: Restoratiivinen oikeus korjaa rikoksen aiheuttamat vahingot. Haaste 3/2002.

Feasey, S & Williams,P: An Evaluation of the Sycamore Tree Programme: Based on an Analysis of Crime Pics II data. Project Report. Sheffield Hallam University 2009.

Friskovec, Robert: Mediation in Prisons and Restorative Justice in the Republic of Slovenia. European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure. Conference Publication 2010.

Guillamat, Ansel, De la Camara, Belen & Vasado, Clara: Victim and Offender Reintegration in a Serious Crime Case. Learning from Mediation during the Sentence. Workshop session 2: Victim-Offender Mediation and Conferencing with more Serious Offences. Presented at the Fourth Conference of the European Forum for Restorative Justice in Barcelona, Spain, 15-17 June 2006.

Hydle, Ida: Mediation and Reconciliation in Prison. 2005.

Iivari, Juhani: Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. 2007.

Iivari, Juhani: Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelulain täytäntöönpanon arviointitutkimus. Raportti 5/2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Jørgensen, Gro: Kriminalomsorg og konfliktråd mot same mål. Bloggoppføring.
<http://www.konfliktraadet.no>

Just Alternatives. Best Practices in Justice and Corrections. <http://www.justalternatives.org>

Konfliktråd i fengsel. Rapport fra et prosjekt 2003/2004. Av Ida Hydle med bidrag av Arne Værland og Ingrid Kristine Hasund.

Laki rikosasiain ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005.

Liebmann, Marian: Restorative Justice in Prisons – an international perspective. Presented at the Second International Congress on Mediation and Restorative Justice in Lisboa, Portugal 20.-22.10.2011.

Liebmann, Marian: Restorative Justice. How it works. 2007.

Mariën, Karolien: Restorative Justice on Belgian Prisons. European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure. Conference Publication 2010.

Mediation in Penal Matters. Recommendation No. R(99) 19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999 and explanatory memorandum.

Restorative justice i Verdal fengsel. Et prosjekt om samhandling, konfliktløsning og inkludering. Av Bente Toldnes Vatn, Cristine Wauger Borstad, Ann Merethe Sornes og forsker Geir Hyrve (HIST).

Restorative Justice in Canada: what victims should know? Prepared by the Canadian Resource Centre for Victims of Crime. March 2011. <http://www.crcvc.ca/docs/restjust.pdf>

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.rikossovittelu.fi>

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/tr19_11.pdf

Sycamore Tree. Restorative Justice/Victim Awareness program. <http://www.prisonfellowship.org.uk/sycamore-tree.html>

1000th Sycamore Tree – Restorative Justice programm changes prisoner’s lives. <http://www.pfi.org/cjr/newsitems/1000th-sycamore-tree-restorative-justice-programme-changes-prisoner2019s-lives>

Van Droogenbroeck, Bram: Victim Offender Mediation in Severe Crimes in Belgium: 'What Victims Need and Offenders can Offer?' European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure. Conference Publication 2010.

Van Ness, David W. Haastattelu 20.10.2011. Lissabon.

Van Ness, Daniel W: An Overview of Restorative Justice around the World. Workshop 2: Enhancing Criminal Justice Reform, Including Restorative Justice. Presented at the Eleventh United Nations Congress on Crime Preventio and Criminal Justice in Bangkok, Thailand, 18-25 April 2005.

Van Ness, Daniel W: Restorative Justice in Prisons. Session 204: The Practise of Restorative Justice in Prison Reform. Presented at Symposium on Restorative Justice and Peace in Colombia, Cali, Colombia, 9-12 February 2005.

Van Ness, David W.: Restorative Justice in Prison Context. Presented at the Second International Congress on Mediation and Restorative Justice in Lisboa, Portugal 20.-22.10.2011.

Van Ness, David W.: Sycamore Tree -Project. Presented at the Second International Congress on Mediation and Restorative Justice in Lisboa, Portugal 20.-22.10.2011.

Victim Offender Dialogue. Just Alternatives. Promising Practices in Justice and Corrections.
<http://www.justalternatives.org/victim->

Victim-Offender Mediation. A brief Overview. Correctional Service Canada. <http://www.csc-scc.gc.ca/text/rj/vom-engl.shtml>

Victim Services Division. Victim Offender Mediation/Dialogue. Texas Department of Criminal Justice. http://www.tdcj.state.tx.us/divisions/vs/victim_vomd.html

VOD Guide to Best Practises. Just Alternatives. Best Practices in Justice and Corrections.
<http://www.justalternatives.org>

<http://www.restorativejustice.org/leading/umbreit>

Kriminaalihuollon tukisäätiö
Kinaporinkatu 2 E 39
00500 Helsinki
puh. 09 7743 610
faksi 09 7743 6120

www.krits.fi
www.porttivapauteen.fi

ISBN 978-952-5929-11-9 (nid)
ISBN 978-952-5929-12-6 (pdf)

